

DIYANET DERGİSİ

6 ARALIK 1990
BU SAYIDA

DİNİ - İLMİ - EDEBİ ÜÇ AYLIK DERGİ

● EKİM - KASIM - ARALIK

● Cilt: 26 - Sayı : 4

● Diyanet İşleri
Başkanlığı Adına
İmtiyaz Sahibi
Salim GÜNEY
Döner Sermaye İşletme
Müdürü

● Yazı İşleri Müdürü
Orhan BALCI
Sürelî Yayınlar
Şube Müdürü

● Yazı Tetkik Kurulu
Abdullah SEVİNÇ
İbrahim URAL
Orhan BALCI

● Yayına Hazırlayanlar
Alaaddin KOÇAK
Bilâl KOÇ

● Dr. Mediha Eldem Sok. No: 85
Tlf: 125 66 11/379
Kocatepe/ANKARA

● Baskı
AYYILDIZ MATBAASI A.Ş.
342 17 07 - 342 33 16 ANK.

● Kapak
MÜSENNA CELİ SÜLÜS
LEVHA

● Hattatı:
Süleyman Vasfi EFENDİ
Okunuşu
"EDEB YÂ HU"

● Türkçesi:
"Ehl-i diller arasında aradım,
kıldım taleb
Her hüner makbul imiş, illâ edeb,
illa edeb!"

İçindekiler

İLMİ KIRAAT OTORİTELERİNDEN
İMAM CEZERİ VE TORUNU

KASIM PAŞA
Recep AKAKUŞ

3 - 31

MAHYOLAN AİLELER
Ali Ulvi KURUCU (Şiir)

32

İMAN İNSANA NE KAZANDIRIR?

Yrd. Doç. Dr. Şevki SAKA

33 - 49

DİN (Şiir)

M. Akif ERSOY

50

KUR'AN'DA TEMSİLİ ANLATIM

Halil ALTUNTAŞ

51 - 67

ASIM'IN NESLİ (Şiir)

Ali TÜRKASLAN

68

KUR'AN'DA RIZIK

Muhit MERT

69 - 86

İSLAMDA BORCUN GECİKTİRİLMESİ

Mustafa AVCI

87 - 95

DEVİR-İ CEHALET (Şiir)

Mustafa Necati BURSALI

96

M. Akif ERSOY'UN "SEYFİ BABA"

ŞİİRİNDE BİR DEVİRİN PANORAMASI

Hasan ÖZTÜRK

97 - 102

M. Akif BEY MERHUMUN ARDINDAN

(Şiir) M. Asım KÖKSAL

103 - 104

OSMANLI DEVLETİNDE İLMİYE SINIFININ

RÜTBE VE PAYELERİ

Veli ERTAN

105 - 111

Yrd.Doç.Dr.Şevki SAKA

İMAN İNSANA NE KAZANDIRIR?

1940 yılında Gümüşhane'nin Güvercinlik köyünde doğdu. Dokuz yaşında hafızlığını tamamladı. İlkokulu dışarıdan bitirdi. Orta ve lise tahsilini Gümüşhane'de tamamladı. 1971 yılında A.Ü. İlahiyat Fakültesini bitirdi.

Diyanet İşleri Başkanlığında müftü yardımcılığı, müftü, teftiş kurulu üyeliği ve bölge vazifesi görevlerinde bulundu. 18 ay süreli Kur'an-ı Kerim ihtisas kursunu bitirdi.

1979 yılında A.Ü. İlahiyat Fakültesine Kur'an-ı Kerim okutmanı olarak atandı. Aynı yıl Tefsir kürsüsünde "Kur'an-ı Kerim'in Davet Metodu" adlı tezini vererek doktor, 1982 yılında da yardımcı doçent oldu.

İman, insana kendisini kimin ve niçin yarattığını, bu alemdeki yerinin, gaye ve sorumluluğunun ne olduğunu öğretir. Bunun neticesinde de insana dünya rahatlığı ve âhîret mutluluğu kazandırır. Şimdi bu esasları iki ana madde halinde açıklamaya çalışacağız. İlk olarak imanın, insana yaratılış gayesini öğrettiğini görelim:

1— İMAN İNSANA YARATILIŞ GAYESİNİ ÖĞRETİR

Düşünen ve idrâk edebilen her insan, bu âlemdeki yerini kusursuz bir şekilde tesbit edebilir. Hz.Peygamber (s.a.s.) ile kulluk hududunun en yüksek derecesine ulaşmış bulunan insanlık, (1) ne var ki bu yüksek derecesinin gereğine göre hareket etmediği

(1) "Gerçekten biz, insanı en güzel biçimde yarattık" (Et-Tin:4), "andolsun ki biz, insan oğlunu şerefli kıldık" (El-İsrâ:70) buyurulmak suretiyle bu husus teyit edilmektedir.

takdirde, hayvandan daha aşağı bir seviyeye düşebilmektedir. (2) Hudutsuz bir ihtiras içinde bulunan insanoğlu, şüphesiz ki yükselmenin ve mutluluğa ermenin sırrını ancak yaratılış gayesini bilmekte ve ona göre hareket etmekte bulacaktır. Bu büyük gayeyi bilmeyen insan, kâinatındaki yerini tesbit etmiş sayılamaz, dolayısıyla da gerçek kurtuluşa ve mutluluğa erişemez.

İnsan önce kendine şu soruları yönelip, onların cevaplarını bulmaya çalışmalıdır: Ben neyim, nereden geldim, nereye gideceğim? Gayem, vazifem ve sorumluluğum nedir? İşte bu sorular üzerinde düşünen insan, yaratılış gayesini ve sorumluluğunu anlamakta zorluk çekmeyecektir. Zira Yüce Allah insanı, bu gerçeği anlayabilecek bir kabiliyete yaratmıştır:

"Gerçekten biz insanı, birbiriyle karışık bir damla sudan yaratık. Onu imtihan ediyoruz. Bu sebeple onu iştici ve görücü yaptık."(3)

Burada Cenab-ı Hak "İnsanı biz yaratık, hem de birbiriyle karışık bir damla sudan yaratık, onu imtihan edeceğiz." buyurarak, insanın kendi kendine varolmuş sorumsuz bir varlık olmadığını hatırlatmaktadır.(4) Âyetin devamında "onu iştiten ve gören bir bi-

çimde yaratık" denilmekle de insanın iyiyi kötüden, doğruyu yanlıştan ayırt edebilecek bir nitelikte yaratıldığına işaret edilmektedir. Göz, kulak, el, ayak, kalp ve beyin gibi, gören, işiten, duyan, anlayan vs. organlarla insan üstün bir yaratılışa sahiptir. Bu üstün yaratılışı ile insan, niçin var olduğunu anlayabilecek durumdadır. Kur'an, insanın yaratılış gayesini şöyle açıklamaktadır:

"Ben cinleri ve insanları ancak bana ibadet etsinler diye yaratım."(5)

İbadetle mükellef olan bütün insanlar ve cinler bu âyetin kapsamına girmektedirler. Allah'ı tanıyıp O'na ibadet etmek ve kulluk görevlerini yerine getirmek yaratılışın gerçek gayesidir.(6) Bu itibarla yaratılış gayesini ve sorumluluğunu unutarak, değersiz işlerle vakit geçirenler, hayatlarını boşa harcamış, dolayısıyla Allah'ın azabına müstahak olmuş olurlar.(7)

İbadet etmek yaratılışın gayesi olduğuna göre, ibadeti, kulluk şuuru olmayan insanın, Allah nezdinde diğer varlıklardan pek farkı yoktur. Hatta onlardan daha da fenadır. Zira mükellef olduğundan dolayı sorumlu tutulmuştur. Diğer varlıklar ise, mükellef değildirler. Bu bakımdan sorumlulu-

(2) El-A'raf:179; El-Furkân:44.

(3) El-İnsan:2.

(4) Bkz. Et-Taberi, Cami'u'l-Beyan fi Tefsîri'l-Kur'an, XXIX.125-127.

(5) Ez-Zariyât:56.

(6) Et-Taberi, Tefsir, XXVII.8; ez-Zamâşeri Muhammed b.Ömer, el-Keşşaf, IV.406; Fahrüddîn er-Razi, Mefâûhu'l-Gayb, VII.659.

(7) Bkz. Muhammed Suresi: 8-11; el-Casiye:7-10; et-Tevbe:17,69.

ğunu yerine getirmeyen insan, sonunda pişman olacaktır.(8)

İnsan ibadet etmek ve kulluk görevlerini yerine getirmekle Cenab-ı Hakka bir kazanç sağlayamayacağı gibi, bunları yapmamakla da O'na bir zarar vermiş olamaz. Zarar ve kâr yalnız insanlar için sözkonusudur.(9) Nitekim takip eden âyetlerle de bu noktaya şöyle işaret edilmiştir:

"Onlardan bir rızık istemiyorum, beni doyurmalarını da istemiyorum. Şüphesiz rızıklandıran da, güç ve kuvvet sahibi olan da Allah(10)'tır."

İnsanlar arasında patronlar, iş adamları, uşak ve hizmetçiler vardır. Uşak ve hizmetçilerin, patron ve iş adamlarına yaptıkları hizmetlerden, patron ve iş adamları istifade etmektedirler. Onlara emrederler ve kendi menfaatleri için onları çalıştırırlar. Diğer bir ifadeyle hizmetçilerin çalışmalarının karşılığını, yalnız efendileri almaktadır. Oysaki Yüce Allah insanlara birtakım vazife ve sorumluluk yüklemiştir. Emir ve yasaklarıyla gerekli yolları göstermiştir. İnsan mükellef olduğu vazifeleri yerine getirdiği takdirde, bunun mükâfatını kendisi görecektir.(11)

İşte Cenab-ı Hak insandan bir

karşılık ve bir menfaat beklemiyor. O, kullarının kendisine yapacağı her çeşit yardım ve zarardan müstağnidir.(12). O, zâtı ile kaimdir, kulunun hiçbir şeyine muhtaç değildir. İnsan vazifesini yerine getirmediği takdirde ise, bunun zararını yine kendisi görecektir. O halde insan vazife ve sorumluluğunu hatırlayarak, ibadetten ve her türlü kulluk görevlerini yerine getirmekten geri durmalıdır. Zira bunları emreden Yüce Allah'tır:

"Şüphesiz ki, biz o kitabı sana hak olarak indirdik. O halde dinde samimi olarak Allah'a ibadet et."(13)

"De ki, ben Allah'a O'nun dininde samimi olarak ibadet etmemle emrolundum."(14)

"Ey insanlar, sizi ve sizden öncekileri yaratan Rabbinize ibadet ediniz ki, O'na karşı gelmekten korunmuş olasınız."(15)

Görüldüğü gibi, insanın yaratılış gayesinin Allah'a ibadet etmek olduğu bu âyet-i kerimelerle de ifade edilmektedir. Samimi olarak ibadet etmek insanı terbiye eder, onu kötü ve zararlı iş yapmaktan alıkoyar, daima faydalı ve güzel iş yapmaya sevkeder. İbadet eden ve kulluk görevlerini yerine getiren kimse, gayesini bilen mükemmel

(8) Bkz. El-Fecr:24-25; el-Hâkka:25-37; el-En'am:27; en-Nebe:40.

(9) Müslim, Sahih, IV.1994-1995 (Kitabu'l-Birr)

(10) Ez-Zariyat:57-58.

(11) Bkz. Yazır Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili, VI.4546-4547.

(12) Müslim, Sahih, IV.1995 (Kitabu'l-Birr).

(13) Ez-Zumer:2.

(14) Ez-Zumer:11.

(15) El-Bakara:21.

bir insan demektir. O, ruhu ve manevi yönden büyük bir huzur içinde, sabırlı, dayanıklı, düşünceli, ölçülü ve faziletli bir kimsedir. Kısacası ibadet insanı olgunlaştırır, yüceltir ve onu Allah nezdinde şerefli ve itibarlı bir insan haline getirir. Bunun için Kur'an'ın pek çok yerinde samimi olarak Allah'a ibadet etmekten söz edilmektedir.(16)

Öte yandan geçmiş hak dinlerin hepsinde Allah'ı tanımak, O'na ibadet etmek, esaslarının da o dinlerin temelini teşkil ettiğini görmekteyiz.(17) Onlar da Allah'tan başkasına ibadet etmemek, namaz kılmak ve oruç tutmakla emrolunmuşlardır. Semavi dinlerin bütününde bu esaslar yer almaktadır.(18)

Önce Allah'ı bilmek ve O'na ibadet etmek ilahi dinlerin temelidir. İman olmadan yapılan iyi işlerin hiçbir anlamı yoktur. Allah'tan başkası adına yapılan işlerin makbul sayılmayacağı Kur'an'la belirtilmiştir.(19) Bundan dolayı her işe başlarken Allah için bir niyet yapılır. Böylece insan yaratılış gayesine uygun olarak hareket etmiş olur. Yüce Allah iman eden kullarına iltifat ederek onlara şöyle hitap etmektedir:

"Ey iman eden kullarım, şüphesiz ki, benim arzım geniştir. O halde an-

cak bana ibadet edin. Her can ölümü tadacaktır. Ondan sonra bize döndürülüp getirileceksiniz."(20)

Bu âyetle Allah'a ibadet ederek kulluk görevlerini yerine getirirken çeşitli baskılara maruz kalan insanlara yol gösterilmektedir. İbadetlerin serbestçe yapılamayacağı bir yerde bağlanıp kalmanın doğru olmadığına işaret edilmektedir.(21)

İman insana, yaratılış gayesine uygun olarak hareket etmeyi gerekli görmektedir. Şayet insan, ibadet edecek bir ortamı bulamazsa, o zaman ne yapacak? Elbette ilkönce böyle bir ortamı temin etme azim ve gayreti içinde bulunacak, dinin emrettiği şekilde mücadelesini yapacaktır. Son çare olarak da rahatça ibadet edebileceği bir yere gidecektir. Ayette "Benim mülküm geniştir" yani yeryüzü geniştir, buyurularak, kulluk görevlerinin yerine getirebileceği emin yerlere gidilmesine izin verilmektedir.(22) Her canlı nerede olursa olsun bir gün ölümü tadacak ve hesap vermek üzere Allah'ın huzurunda toplanacaktır. Ölümden ve Allah'ın huzuruna çıkmaktan kaçıp kurtulmaya imkân olmadığına göre, Allah'tan başkasına kul olmamak için her türlü gayret sarfedilmeli, yalnız

(16) Bakz. el-Hicr:99; Tâ hâ:14; Ali İmran:51; en-Nisa:36,72,117; el-En'am:102; Yunus:3; Hşd:2,26,123; Yusuf:40; el-İsra:23; Meryem:36,65; el-Enbiya:25,92; el-Ankebut:17,56; Yasin:61; ez-Zuhuf:64; en-Necm:67.

(17) El-Beyyine:5; et-Tevbe:31; el-Bakara:83.

(18) Bkz. Fahrüddin er-Razi, Mefâtihu'l-Gayb, VIII.641-644.

(19) El-Bakara:217; Ali İmran:22; el-Maide:5,53; el-En'am:88; el-A'raf:147; et-Tevbe:17,69; el-Kehf:105; el-Ahzab:19; ez-Zumer:65; Muhammed:9.

(20) El-Ankebut:56-57.

(21) İbn Cevzi Ebu'l-Ferec b.Abdurrahman b.Ali, Zadu'l-Mesir, VI.281.

(22) Geniş bilgi için bkz. et-Taberi, Tefsir, XXI.7-8.

O'nun buyruklarına boyun eğmek ve içtenlikle O'na ibadet etmek için çalışmalıdır.(23) Zira bu konuda Kur'an'ın emri şudur:

"O, göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunanların Rabbidir. Öyleyse O'na ibadet et ve bu ibadette sabırlı ol. Hiç O'nun adıyla anılan birini biliyor musun?"(24)

"Gerçekten bu sizin ümmetiniz bir tek ümmettir. Ben de sizin Rabbinim. O halde bana kulluk edin."(25)

"Allah'tan başkasına ibadet etmeyin. Şüphesiz ben sizi O'nun tarafından korkutan ve müjdeleyen bir peygamberim."(26)

Göklerin, yerin ve bunlar arasında bulunan her şeyin tek sahibi Yüce Allah'tır. Övülmeye ve ibadet edilmeyle layık olan ancak O'dur. O'nun emirleri doğrultusunda yürümek için sabır, metanet ve fedakârlık şarttır. O yolda bazen zorluk, çile ve çeşitli engeller vardır. Bütün bunlara rağmen, ibadette ve kulluk görevlerini yerine getirmede inananın tek seçeneği vardır. O da hak yolda devam etmektir. İşte iman insana bunu telkin etmektedir. En güç şartlarda bile Allah'a karşı kulluk görevlerini yerine getiren insan, manevi yönden büyük zevk ve huzur duymaktadır.

Öte yandan iman nimetinden mahrum kalmış toplumlarda buhran ve bunalımın hiç eksik olmadığı görülmektedir. İman boşluğundan ortaya çıkan huzursuzluğu, başka vasıtalarla telafi etmeye çalışanlar, daha derin bir ıstırap ve bunalımla karşılaşmışlardır. Beşeri kaynak ve vasıtaların bunalımını gidermede çok cılız ve eksik olduğunda şüphe yoktur. Mâneviyâtı unutarak yalnız maddenin insanın ıstırabını gidereceğini ve onu tatmin edeceğini düşünmek, insan denen şerefli varlığı anlamamak demektir. Her şeyin ölümle son bulacağını sananlar, kesinlikle aldanmışlardır. Zira ölüm bir soru değil, ölüm, başka bir hayatın başlangıcı demektir. Yani gerçek hayat, ölüm sonrası başlayan hayattır. (27)

Yaratılış gayesini bilmeyen ve iman zevkini tatmayan insan, maddî imkân ve vasıtalarla ruhi bunalımdan kurtulmak ve iç huzuruna kavuşmak istiyor. Ağlayan çocuğu sahte oyuncak ve eğlencelerle avutmak kabîlinden para, şehvet, şöhret, caz, bar, diskotek ve benzeri daha nice oyunlarla kendini avutmaya çalışıyor. Maddî refah, apartman, otomobil, villa, köşk, televizyon, video vs. vasıtalarla tatmin olmak istiyor.

Fakat kısa zaman sonra onlardan

(23) İbn Kesir, Tefsiri'l-Kur'an'î'l-Azîm, III.419-420.

(24) Meryem:65.

(25) El-Enbiya:92.

(26) Hûd:2.

(27) "Bu dünya hayatı sadece bir eğlence ve oyundan ibarettir. Asıl hayat, âhiretteki hayattır, keşke bilseylerdi." (El-Ankebut:64) Bu konuda geniş bilgi için bkz.İbni Kesir, Tefsir, III.421.

da bıkmayı usuyor ve nefret ediyor. İnkârcı felsefenin "Düşünmeyi bırak, eğlenmeye bak" formülünü kurtuluş reçetesi olarak görüyor ve bunun için de içki, kumar ve uyuşturucu maddelere sarılıyor.

İşte bütün bu bunalım, sıkıntı ve ıstırapın gerçek sebebi, insanın manevi açlığını, yalnız madde ile doyurma çabasıdır. Oysaki insan, hem maddî hem de manevi unsurlardan teşekkül etmiş bir varlıktır. İnsan maddeye ihtiyaç duyduğu gibi, mânevîyâta da ihtiyaç duymaktadır. Yemek, içmek, giymek insan için nasıl bir zaruretse, inanmak ve inandığının gereğini yaşamak da öyle bir zarurettir. Bu bakımdan insanlık tarihinin hangi dönemine bakılırsa bakılsın, dinsiz bir topluluğa rastlamak mümkün değildir. Yani din, insan için bir zarurettir.(28)

Dini ne olursa olsun insanların mutlaka bir şeye inandıkları görülmektedir. Bugün bile, medeniyetten uzak kalmış ve iptidai hayat süren toplumlarda da çeşitli inançlara rastlanmaktadır. Bu da gösteriyor ki, manevî yönden tatmin olma ihtiyacı, insanın yapısında ve özünde var olan bir husustur. Beşer fıtratındaki bu inanma ihtiyacını inkâr etmeye asla imkân yoktur.

Manevî yönden doymayan insan,

daima karamsar, hırçın ve isyankârdır. Ancak ruhi ve manevî yönden doyduğu takdirde sükûn ve huzura kavuşur. Nitekim bu konuda Cenab-ı Hak bir âyetinde şöyle buyurmaktadır:

"İyi biliniz ki, kalpler ancak Allah'ı anmakla gerçek huzur ve sükûna kavuşur."(29)

Her olayın sebebi Allah'a dayanır, başlangıç ve son, O'nda başlar ve O'nda nihayet bulur. Mevcut ihtimaller zinciri gide gide Allah'da son bulur. Allah'ın ötesinde hiçbir varlık düşünülemez. Allah deyince fikirler gayesine ulaşmış, duygu, düşünce ve akıl son merciine dayanmış olur.(30) Gönüller Allah'ın dışında hangi imkânna kavuşursa kavuşsun, o imkânın üstünde ve ötesinde daha yeni imkânlar olduğundan, hiç birinde istikrar bulamaz. Daima daha ötesi araştırma ve daha çok imkânna kavuşma arzusunda. Ruhun özlemine, şeyk ve heyecanını hiçbir şey dindiremez. Bir şeye sahip olunca, daima daha yükseğine ve daha fazlasına sahip olmak ister. İnsandaki bu arzu ve istek devam eder gider. Fakat insan bir defa Allah'ı zikretmekten zevk almaya başladı mı, bütün iş ve isteklerin Allah'a döneceğini ve O'nda son bulacağını düşünerek, tam anlamıyla huzur bulur ve mutlu olur.(31)

(28) Bkz.M.Şemsettin Günaltay, Tarihu Edyân, İstanbul, 1338/1919, s.39-41.

(29) Er-Ra'd:28.

(30) Alûsî Ebu'l-Fadl Şihabuddin Muhammed, Ruhul-Meânî fi Tefsiri'l-Kur'an'il-Azîm ve's-Seb'îl-Mesânî, Beyrut- XIII.150.

(31) Bkz. Ez-Zümer:23.

Diğer taraftan Allah'ı anmanın ve O'nu zikretmenin zevk ve heyecanını duymayan gafil ve duyarsız kalpler, hiçbir zaman gönül rahatlığı ve iç huzuru bulamazlar.(32) Hayatındaki başarısızlıklar ona o kadar ısıdırıp verir ve onda o kadar derin yaralar açar ki, artık bununla yıkılıp gider ve kendini teselli edecek bir merci de bulamaz. Böyölelerini Kur'an, "kalpleri mühür-lenmiş, kulakları tıkanmış, gözleri per-delenmiş, gerçekleri görmeyen kör ve sağır-lar" olarak nitelendirmektedir. (33)

Yaratılış gayesini bilmeyen ve ona göre hareket etmeyen bir kimse, yaşayan ölüden fark-sızdır. Zira insan cismiyle değil, akıl, ruh ve manasıyla insandır. İnsanın ruhunu canlı ve diri tutacak olan iman ve ibadetlerdir. İnsan bunun için yaratılmıştır, varlığını ve yaşadığını ancak bununla anlamak-tadır. En ızdıraplı anlarda dahi insan teselli-yi bu makamda aramakta ve burada bulmaktadır. Nitekim müşriklerin Hz.Peygamber'e karşı yapmış olduk-ları insanlık dışı muamelelerinden dola-yı, onun canı çok sıkılıyor ve büyük üzüntü duyuyordu. Bunun üzerine Ce-nab-ı Hak âyetleriyle onu şöyle teselli ediyordu:

"Andolsun ki, onların söyledikle-rinden senin gönlünün daraldığını bili-

yoruz. Rabbini hamd ile an, secde edenlerden ol ve ölüm gelinceye kadar Rabbine ibadet et."(34)

Demek oluyor ki büyük sıkıntı ve üzüntülü anlarda Allah'ı anarak tesbih etmek insanı ferahlatmakta ve teselli etmektedir. Namaz kılmak ve Allah için secde etmek insanların en kutsal görevidir. O kutsal görevle insanlar ol-gunlaşır. Ruhlar yücelir ve ızdıraplar diner. İyi duygular ve güzel düşünce-ler ancak onunla gelişir. Şuurla kılınan namazda insan neler duymaz ve his-setmez. Yüce Yaratıcıyı hamdü sena ile anarken duyacağı manevî zevk ve heyecanı tarif etmeye imkân var mı-dır? Kulun Rabbini zikretmesi kadar makbul bir amel düşünülemez.(35)

İnsan, tabiatına uygun düşmeyen hangi yöne zorlanırsa zorlansın, o an-cak yaratılışına uygun düşen işleri yaptıkça zevk alır ve zevk aldıkça on-ları yapmak ister. Nitekim bir ayet-i kerimede bu konuda şöyle buyurul-maktadır:

"Sen yüzünü, Allah'ı birleyici olarak doğru dine çevir. Allah'ın yaratış ka-nununa ki, insanları ona göre ya-ratmıştır. Zira Allah'ın yaratması de-ğiştirilemez. İşte doğru din o dur. Fa-kat insanların çoğu bilmezler."(36)

Bu âyetle insanların, Allah'ın ya-

(32) "Allah tek başına anıldığı zaman, âhirete inanmayanların kalpleri nefretle çarpar." (Ez-Zümer:45) Ayrıca bkz. alusm, Ruhu'l-Meâni, XIII.149-150.

(33) Bkz. el-Bakara:7,18,171; el-A'raf:179; er-Ra'd:16,19; Fussilet:44.

(34) El-Hicr:97-99.

(35) el-Cassas, ahkâmul-Kur'an, V.217.

(36) er-Rûm:30.

ratus kanununa uygun olarak yaratıldıklarına işaret edilmektedir. Allah'ın fitratına uygun olarak yaratıldığı açıklanan insanın, bu fitratın(37) dışında başka bir yöne çekilmesi, onu aslâ tatmin edemez. Bunun için özü ve yapısı itibariyle bütün insanlar, hakkı görebilecek niteliktedirler. Allah'ı tanıma ve O'na inanma kabiliyeti insanın yaratılışında mevcuttur. Zira "Elestü birabbüküm?" yani "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" hitabına bütün insanlar, "Bela = evet" demişlerdir.(38)

Demek oluyor ki her insanın vicdanının derinliklerinde bir hak duygusu mevcuttur. Büyük korku ve sıkıntılı anlarda insan, inkârcı bile olsa, Allah'a sığınma ihtiyacını hissetmektedir:

"İnsanlar bir sıkıntıya uğrayınca Rabbine yönelerek O'na yalvarırlar. Sonra Allah katından onlara bir rahmet verilince, içlerinden bir takımı kendilerine verdiklerimize nankörlük ederek, Rablerine eş koşarlar."(39)

Yine, Allah'a ortak tanıyanlara da: "Gökleri ve yeri kimin yarattığı sorulduğunda onlar: Allah yarattı" demektedirler.(40) Bütün bunlar gösteriyor ki, insan temiz bir fitrat üzere ya-

ni, İslam fitratı üzere doğmaktadırlar. Bu konuda Hz.Peygamber(s.a.s.) bir hadislerinde şöyle buyurmuşlardır:

"Her doğan (canlı), İslam fitratı üzere doğar. Sonra anası babası onu, ya Yahudi yapar, ya Hıristiyan veya Mecusi (ateşe tapan) yapar. Nitekim hayvanlar, uzuvları tam olan hayvan doğurur. İçlerinden burnu ve kulağı kesik birini görür müsünüz?"(41)

Bundan da anlaşılıyor ki, asıl fitrat tam ve kusursuzdur. Hayvanların burnu ve kulağı sonradan kesilmektedir. Durum şekil yönünden böyle olduğu gibi, manevi ve ahlaki yönden de böyledir. O halde temiz olan asıl fitrat, sonradan alacağı terbiye, çevre ve şartlara göre ya bozulur veya güzel bir gelişme göstererek en olgun şeklini alır. Dolayısıyla, âhirette de bu iki neticeye göre karşılık görür.(42)

İşte insanın ruh ve zekasının asıl fitratı da Allah'ı tanımak ve Allah'tan başkasına kul olmamaktır. Daima güzel işler yapmak ve iyilikler peşinde koşmaktır. Yoksa iğrenç ve kötü işler hiçbir şekilde insanın temiz fitratına uygun değildir. Ancak farklı etkenlerle asıl fitratını bozanlar, Allah'a isyan

-
- (37) Fitrat: Lügat bakımından ilk yaratma, icat etme anlamlarında "Masdar binai nev'i"dir. Terim olarak fitrat: Yüce Allah'ı tanıma kabiliyetidir. (er-Rağıp el-İsfahâni, el-Müfredat fi Garib'l-Kur'an, s.595.) Ayrıca "Fitrat" din olarak da adlandırılmıştır. Çünkü insanlar din için yaratılmışlardır.
- (38) "Rabbin, insan oğlunun sulbünden soyunu alıp devam ettirmiş onlara: Ben sizin Rabbiniz edgil miyim? demiş ve buna kendileri şahit olmuştu. Onlar da: Evet şahidiz, demişlerdi. Bu, kıyamet günü bizim bundan haberimiz yoktu, demeyesiniz diye." (el-A'raf:172)
- (39) Er-Rum:33-34; Ayrıca bkz. Yunus:12; ez-Zümer:8,49.
- (40) Bkz. el-Ankebut:61; Lokman:25; ez-Zümer:38; ez-Zuhruf:9.
- (41) Müslim, Sahih, IV.2047 (Kitabu'l-Kader)
- (42) Geniş bilgi için bkz. Kurtabi, ahkamal-Kur'an, XIV.24-31; Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, VI.3822-3824.

etmekte ve çeşitli kötülükleri yapmaktadır. Bu da insanın fıtratiyle hareketleri arasında bir çelişkinin ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Fıtratiyle hareketleri arasında çelişki bulunan insan da daima sıkıntı ve ıstırap içindedir. Bundan kurtulmak için de çoğu zaman, insan tabiatına uygun düşmeyen yollara başvurmaktadır. Yani içki, kumar, fuhuş ve benzeri yollarla tatmin olmak istemektedir. Fakat aradıklarını hiçbir şekilde bunlarda bulamamakta, aksine daha büyük bunalım ve sıkıntılara sürüklenmektedir. Günümüzde içkiyi, uyuşturucuyu ve intiharı kurtuluş yolu olarak seçenlerin sayısı hiç de az değildir.

Kısacası gerçek huzur ve gerçek kurtuluş, ancak insan fıtratına uygun düşen hareketleri yapmakla mümkün olur. Bunlar da Allah'ı anmak, samimiyetle O'na kul olmak, yani O'nun emir ve yasaklarına riayet etmektir. İnsanın temiz fıtratı bunu gerektirir. Zira insan bunun için yaratılmıştır.

2— İMAN İNSANA DÜNYA RAHATLIĞI VE ÂHİRET MUTLULUĞU KAZANDIRIR

İnanmış insan dünyayı şöyle değerlendirmektedir: Dünya insanın gerçek gayesi değil, insanı saadete ulaştıran bir vasıttır. Her ne kadar dünya

inanmış insan için gerekli ise de, onun nazarında bir araç olmaktan öteye geçemez. İşte mümindeki bu anlayış onu kalben rahatlatır, dünyaya karşı olan ilgisini ölçülü ve dengeli bir seviyeye getirir, böylece ona daha serbest ve daha hür hareket etme imkânı sağlar. Çünkü dünya, kendisine aşırı derecede bağlananların hürriyetlerini kısıtlamakta ve onları âdeta kendine kul köle yapmaktadır.(43) Sanki dünya ellerinden uçup gidecekmiş gibi, onlara hep korkulu ve kuşku bir hayat sürdürmektedir.

Fakat mümindeki dünya sevgisi ölçülü olduğu için, hiçbir zaman dünyanın kulu ve kölesi olmaz. O daima dünyayı bir araç olarak kullanmaya çalışır. Bu da inanmış insanı basit menfaatler karşısında eğilmeyen, şahsiyetli ve ciddi bir insan haline getirir. İnanmış insan, dünyanın kendisi için gerekli olduğuna da inanmaktadır.(44) Ancak bu gereklilik, hiçbir zaman Cenab-ı Hakkın koymuş olduğu şu ölçüler dışında düşünülemez:

"Ey inananlar, Allah'ın size helâl ettiği temiz şeyleri haram kılmayın, hududu da aşmayın. Doğrusu, Allah aşırı gidicileri sevmez. Allah'ın size verdiği rızıktan temiz ve helal olarak yiyin, inandığınız Allah'tan korkun." (45)

(43) Bkz. Eş-Şeyh Ali Mahfuz, Hidayetü'l-Mürşidîn, Mısır, 1377/1958, s.255-256.

(44) Bu konuda Saîd İbn Cübeyr (Ö.95): "Eğer dünya, insanı âhireti kazanmaktan alıkoyuyorsa o bir aldanış metaıdır. Yok eğer Allah'ın rızasını kazanmaya vesile olursa o ne güzel bir meta'dır." demiştir. (İbn Cevzî Ebu'l-Ferec b.Abdurrahman b.Ali, Zâdü'l-Mesîr, III.27; er-Razî, Mefatihü'l-Gayb, IV.33.

(45) el-Maide:87-88.

Tabii bu nimetlerin elde edilebilmesi için Cenab-ı Hak belli usûl ve kaideler koymuştur. Helalinden kazanılmasını ve kazanılan malın israf edilmeden meşru şekilde sarfedilmesini emretmiştir:

"Ey Âdemoğulları, mescide güzel elbiselerinizi giyinerek gidin, yiyin, için, fakat israf etmeyin. Çünkü Allah israf edenleri sevmez."(46)

İşte bu gerçekler karşısında inanmış insan, hiçbir şekilde istek ve arzularında aşırı gidemez. Dünyanın geçici lezzetleri içinde kendini kaybedemez. Yüce Allah'ın koymuş olduğu prensipleri dikkate alarak kendini aşırılıklardan uzak tutmaya, ölçülü ve dengeli bir hayat sürmeye çalışır. Bu da onu iç huzura ve gönül rahatlığına kavuşturan en büyük etken olur.

Oysaki inanmamış insanın durumu böyle değildir. O, dünyanın geçici zevklerine aldanarak, daima uzun hayaller ve ihtiraslar peşinde koşar. Mal, mülk, şan, şöhret sahibi, gününün ve asrının tek insanı olmayı arzu eder. (47) Doyma nedir bilmeyen bir ihtirasla dünyaya sarılır ve yeryüzünde her şeyin kendisinin olmasını ister. Zira insan, tabiatı gereği dünya malına karşı büyük bir sevgi ve ilgi duymaktadır.(48)

Diğer taraftan bu tür insanların

düşünüp tasarladığı her şeyi, başkaları da düşünmekte ve istemektedir. Durum böyle olunca, insanlar arasında bir menfaat çatışması ortaya çıkmakta, dolayısıyla insanlar birbirini ezmeye ve sömürmeye çalışmaktadırlar. Bu da insanları menfaatçi ve saldırgan olmaya zorlamaktadır.(49) Menfaatçi insanlar arasında da sevgi, saygı ve iyi münasebet diye bir şey yoktur. Hattâ çıkar çatışmasından dolayı en yakın akrabalar bile birbirleriyle olan ilişkilerini kesmektedirler.

İşte bu anlayışa sahip olan insanlar, daima karamsar, hırçın ve bedbahtlardır. Böyleleri hiçbir şekilde iç huzuru ve gönül rahatlığı bulamazlar. Bunlar iman nimetinden mahrum olduklarından, psikolojik yönden büyük bir tatminsizlik ve stress (baskı) altında bunalmaktadır. "Stress" in de ruhi hastalıklara sebep olduğu, ruhi hastalıkların da zamanla bedeni hastalıklara dönüştüğü bilinen bir gerçektir. Bu bakımdan imanın insana kazandırdığı rahatlık ve iç huzuru ile insan, bu hastalıklardan kendini korumaktadır.

Ayrıca iman, insanları aynı görüş etrafında birleştirerek, onları birbiriyle akrdeş yapmaktadır. Renk, cins ve milliyetleri ne olursa olsun, insanlar birbirlerinin kardeşleri, birbirlerinin sıcak ve samimi dostlarıdır.(50)

(46) el-A'raf:31.

(47) Yusuf ed-Dicvî, ed-Dînu Zarûriyyun li'l-Umrân, (Mecelletü Nuri'l-İslam) Mısır, 1349/1931, I.332.

(48) Bkz. el-Kiyâme:20; el-Fecr:20; el-Âdiyât:8; Ayrıca Hz.Pengamber'de bu konuda şöyle buyurmuştur: "İnsan oğlunun iki vadi arası malı olsa, üçüncü vadinin de olmasını ister. Onun gözünü ancak toprak doyurur. (İbni Mace, Sünen, II.1415, Kitabu'z-Zühd)

(49) Bkz. Yusuf ed-Dicvî, Nuru'l-İslam, I.333-335.

(50) Geniş bilgi için bkz. et-Taberi, Tefsîr, XXVI.82-83.

Birbirlerini sevip saymakta ve birbirlerine yardımcı olmaktadırlar. Üzüntülü ve kederli anlarında birbirlerinin teselisine koşmakta, sevinçli anlarında da sevinçlerini paylaşılmaktadırlar.(51)

İnananlarda menfaat çatışması, birinin diğerinin zararına bir iş yapması sözkonusu olamaz. Dolayısıyla onlar arasında menfaat çatışmasından kaynaklanan kin, nefret ve düşmanlık duyguları da barınmaz. Bu da inananlara ayrı bir ferahlık ve iç hüzuru kazandırır. Gönlü rahat ve içi huzurla dolu insanların dünyaya tebessümle, birbirlerine karşı şefkat ve merhamet nazarı ile bakacakları, birbirlerini sevip sayacakları da açıktır. Zira İslam kardeşliğinin gereği budur.(52)

Öte yandan iman, insanları azimli ve sağlam iradeli yapmaktadır. Azim sahibi insanların görevleri de ona göre büyük olur. Onlar sağlam iradeleriyle dünyada yapukları her şeyi hak ve adalet ölçülerine göre yürütürler(53). Bir taraftan dünya hayatı ile ilgili işlerle uğraşırken, diğer taraftan da asıl gayeleri olan Allah'ın rızasını unutmazlar. Çünkü onlar, dünyada yaptıkları her şeyi, ulvî gayeleri için bir hizmet vasıtası olarak kullanmakta ve karşılığını da Yüce Allah'tan beklemektedirler. bundan dolayı mümin, ça-

lışmayı ve meşru sebeplere sarılmayı da ihmal edilmemesi gereken bir görev saymaktadır. mümin daima bir hareketin ve gayretin içinde bulunur. Fakat hiçbir zaman basit çıkarların önünde eğilmez ve sebepler karşısında küçülmez. Zira müminin kalbi, sebeplere değil, sebepleri yaratan Yüce Allah'a bağlıdır. Bu bakımdan sebeplere sarılmayı ihmal etmemekle birlikte, her an o sebepleri var eden Cenab-ı Haktan yardım istemektedir. Çünkü mümin, her şeyin Allah tarafından var edildiğine kesinlikle inanmaktadır(54).

Cenab-ı Hak dilerse onun önüne çeşitli engeller koyar, dilerse önündeki engelleri kaldırır. Ona bildiği veya bilmediği bir çok sebepleri kolaylaştırır. Yüce Allah katında öyle gizli sebepler vardır ki, insanın bilgisinin ve gücünün buna ulaşması mümkün değildir. İnsan ancak kendi bilgi ve kudretine göre sebeplere sarılır ve tedbirini alır. Ama insan bazan öyle olaylarla karşılaşır ki, almış olduğu tedbirlerin kendine hiçbir fayda sağlamadığını görür.(55) Bunun için Mümin, dünya malından ne kaybederse etsin, büyük bir üzüntüye kapılıp kendini harap etmez, hele intihar etme gibi, haram bir yola aslâ baş vurmaz. Çünkü dünya, ne başlı başına mutluluğun kaynağı,

(51) "Muhakkak müminler kardeşirler" (El-Hucurât:10); "Müslüman Müslümanın kardeşidir, Müslüman Müslümaena zulmetmez, Müslüman Müslümanı zulmedenin eline bırakmaz." (Müslim, Sahih, IV.1996, (Kitabu'l-Birr).

(52) Bkz. Buhari, Sahih, VII.78 (Kitabu'l-Edep); Müslim, Sahih, IV.2000 (Kitabu'l-Birr)

(53) Bkz. en-Nisâ:127, 135; el-Maide:8,42; el-Hucurat:9.

(54) "Eğer Allah sana bir zarar dokundurursa onu yine Allah'tan başka savacak yoktur. Eğer sana bir hayır dilerse. O'nun lütfunu geri çevirecek yoktur." (Yunus:107).

(55) Bkz. er-Razi, Mefâihü'l-Gayb, II.221.

ne de müminin gayesidir. O, Allah'ın her şeye kadir olduğunu bilir ve ona göre kendine çekidüzen verir. Daha doğrusu büyük bir sabırla Allah'ın hükmüne razı olur.(56)

Öte yandan inanmış insan, her ne kadar kendine verilen nimetlerin sebeplerini bilmese de Cenab-ı Hakkın dilediği takdirde onun dünyada kaybetmiş olduğu şeylerin yerine, kat kat fazlasını vereceğine inanır. Zira sebepler yalnız onun bildiği ve düşündüğü kadar değildir. Bilmediği daha nice sebepler vardır. Nitekim bazan, kendisi için kötü olduğunu düşündüğü şeylerin, sonunda kötü olmadığını, aksine iyi sonuç verdiğini görür. Bazan da kendisi için iyi olduğunu düşündüğü şeyler, kötü olarak karşısına çıkar. Diğer bir ifadeyle bazan sevinçlerin arkasında üzüntülerin, bazan da üzüntülerin arkasında sevinçlerin olduğunu görür.(57)

Böyle durumlarda mümin, Allah'a dayanır, O'na güvenir ve O'na teslim olur. Karşılaşmış olduğu güç durumlarda şu ayet-i kerimeyi kendisine rehber edinir ve en büyük teselliyi onda bulur:

Bazan hoşunuza gitmeyen bir şey, hakkınızda iyi olabilir; bazanda hoşunuza giden bir şey, sizin için kötü olabilir. Bu durumu siz bilmezsiniz,

(56) Ali İmran: 159,173; en-Nisa:81; et-Tevbe:51,129; Hud:56,88,123; Yusuf:67; İbrahim:11,12; en-Nahl:42,99; el-Furkân:58; el-Ahzâp:3,47; ez-Zümer:38; el-Mücadele:10; el-Mümtehine:4; et-Tegabun:13.

(57) Yusuf ed-Dicvî, Nuru'l-İslam, I.3.

(58) el-Bakara:216.

(59) el-Bakara:155.

(60) Buhari, Sahih, VIII.2 (Kitabu'l-Merdâ). Yine bkz.a.g.e.VIII.2-11.

Allah bilir."(58)

İşte mümin, bu ilahi kaynaktan büyük güç alarak, içine düşmüş olduğu sıkıntılarını hafifletmekte ve gönlünü ferahlatmaktadır. Bu bakımdan inanmış insanla, inanmamış insan arasında büyük fark vardır. İnanmış insanın dayanağı Yüce Allah olduğu için, o daîma kendini rahat hisseder. Hayata, olaylara karamsar açıdan değil, iyimser açıdan bakar ve buna göre değerlendirir. Hatta en zor ve en çetin durumlarda bile gayet sakin, sabırlı ve metindir. Başına gelen bir felaketten dolayı, kendini kaybetmez ve bir şikâyette bulunmaz. Çünkü o, başına gelen her sıkıntıdan dolayı sabrederse kendine büyük mükâfat verileceğine inanmaktadır. Kur'an bu noktaya şöyle işaret etmektedir:

"Andolsun sizi, biraz korku, biraz açlık, mallardan, canlardan ve ürünlerden biraz eksiltmekle deneriz, sabredenleri müjdele."(59)

Bir hadiste de şöyle buyurulmaktadır:

"Herhangi bir Müslümanın başına yorgunluk, hastalık, düşünce, ke-der, üzüntü ve sıkıntıdan, diken batmasına varıncaya kadar, her ne gelirse, Allah bunları, o Müslüman hakkın- da keffaret sayar."(60)

Bunun için Müslüman, yaşayışında rahat olduğu gibi, ölümden de pek korkmaz. Çünkü o, ölümü bir yok oluş değil, bir vuslat, yani dosta kavuşma olarak telakki etmekte ve bundan sevinç bile duymaktadır. Dünya hayatının geçici, ahiret hayatının ise, ebedi bir hayat olduğunu bilerek ölümden pek endişe etmez. Nitekim Bilal-ı Habeşî (r.a.) ölmek üzere iken gülümsemiş, bunun sebebini sorduklarında da: "Yarın dostlarla, yani Hz.Muhammed ve ashabı ile buluşacağım." demiştir. (61) Allah'ın gerçek dostlarının ölümü temenni ettiklerine dair, şu ayet-i kerime delil olarak gösterilmektedir:

"De ki, ey Yahudiler, eğer insanlar arasında yalnız kendinizi Allah'ın dostları olarak sanıyorsanız ve bunda da samimi iseniz, ölümü temenni ediniz." buyrulmaktadır.(62)

Bu âyette geçen "Eğer iddianızda samimi iseniz." sözü, Allah'ın gerçek dostlarının ölümü temenni edeceklerine bir işaret sayılmaktadır.(63) Zira Allah dostlarının ölüm ötesi hayatta karşılaşacakları manevî zevk ve mutluluğun büyüklüğünü ancak Cenab-ı Hak bilir.(64)

Eğer insanlar yalnız dünya lezzetleriyle yetinecek olurlarsa, o zaman diğer canlı varlıklardan pek farklı bir durumları olmaz. Çünkü bu lezzetlerden

o varlıklar da istifade etmektedirler. Oysaki insan, diğer canlı varlıklardan çok farklı bir yapıya sahip ve çok farklı bir gaye için yaratılmıştır. Bu bakımdan insan, dünya lezzetlerinden başka, asıl manevî lezzetlerden istifade etmelidir.

İşte bu vasıflara sahip olan inanmış bir insanla, inanmamış kimse karşılaştırıldığında, aralarındaki farkın büyük olduğu görülecektir. Çünkü inanmamış insan, daha önce de ifade ettiğimiz gibi, daima kendini manevî bir boşlukta hissetmekte, ruhi bunalım ve stress altında ızdırıp çekmektedir. Aynı zamanda içinde bulunduğu bu durumdan nasıl kurtulacağını da bilememektedir. Zira o, kendisini bu durumdan kuratarcak veya en azından sıkıntısını hafifletecek bir inanca sahip değildir.(65) Üzücü bir olay karşısında -Allah'a teslimiyeti söz konusu olmadıgından- kendini teselli edecek bir dayanak ve bir makam bulamaz. O zaman bu üzüntüsü ile başbaşa kalır, hayata ve insanlara küser, yalnızlık içinde kendini harap ve perişan eder. Bu manzarayı şu ayet-i kerime ne güzel tasvir etmektedir:

"İnkâr edenlerin amelleri engin çöllerdeki serap gibidir. susayan kimse onu su zanner. Fakat oraya varınca onun hiçbir şey olmadığını görür.

(61) Bkz. Yusuf ed-Dicvî, Nuru'l-İslam, I.335.

(62) el-Cum'a:6.

(63) Kurtubî, ahkâmu'l-Kur'an, II.32-33; Âlûsî, Ruhul-Meânî, XXVIII.96.

(64) Bkz. İbni Kesir, Tefsir, IV.99.

(65) el-Ankebut:41; Geniş bilgi için bkz.İbni Kesir, Tefsir, III.412-413.

Orada Allah'ı bulur, Allah'da onun hesabını çabuk görür."

"Yahut engin bir denizdeki karanlıklar gibidir. Onu üstüste dalgalar ve dalgaların üstünde de bulutlar örter. Böylece karanlıklar üstünde karanlıklar. İnsan elini uzattığı zaman, neredeyse onu bile göremez. Bir kimseye Allah nur vermemişse, artık onun nuru olmaz."(66)

Burada inanmayan insanın durumu, korkunç dalgaların sarstığı ve karanlıkların bürüdüğü bir denize benzetilmektedir. Böyle bir denizde olan insan, zifiri karanlıklar içinde kaldığından bir şey göremez ve kurtuluş yolunu bulamaz. İşte inançsızlık, insanı böyle zifiri karanlıklar içinde boğulmaya mahkûm eden korkunç bir denizdir. Bu karanlıklar insanın gerçekleri görmesine engel olur. Çünkü o, kendisine ışık tutan ve hakkı gösteren nuru kaybetmiştir. Bu nurdan mahrum olanlar hakkında Cenâb-ı Hak başka bir ayet-i kerimede de şöyle buyurmaktadır:

"Allah kimi doğru yola iletmek isterse, onun kalbini İslam'a açar, kimi de sapırmak isterse onun kalbini göğeyi yükseliyormuş gibi, dar ve sıkıntılı kılar. Böylece Allah inanmayanları küfür bataklığında bırakır."(67)

İnanmayan insanın iç dünyası ve

ruhi yapısı böyle tanımlanmaktadır. Onun başka bir sıkıntısı olmasa bile, bu inançsızlığı onu rahatsız ve huzursuz etmeye kâfidir. Zira o, dalmış olduğu karanlık düşünce ve hayallerden kendini bir türlü kuratamaz. Dünya zîneti ona gayet hoş görünür. O, dünyaya dalar, dünya onu Allah'ı anmaktan ve O'na ibadet etmekten alıkoyar. Bu hususu âyet şöyle açıklamaktadır:

"Onlar Allah'ı unuttular, bu yüzden Allah da onları unuttu. Doğrusu iki yüzlüler, fasıkların tâ kendileridir."(68)

Görüldüğü üzere, onlar Allah'ı unuttular, O'nun hakkını ihmal ettiler, O'nun kadrini lâyıkiyle takdir edemediler. Dünyaya dalmaları sebebiyle, ilahi emir ve yasakları unuttular, onlara gereği gibi riayet etmediler. Bu sebeple Allah'da onlara kendilerini unutturdu, kendilerini kurtaracak yararlı işler yapmaktan geri kaldılar(69) Onlara ölüm hatırlatılınca son derece ölümden korkar, büyük sarsıntı geçirirler. Belki bunda da haklıdırlar. Çünük gi-decekleri yerin çok korkunç bir yer olduğu ayetlerle açıklanmaktadır.(70)

Ama mümin, daha önce de belirttiğimiz gibi, ölümden korkmaz. ölüm onun için bir intikaldir. Kötülükler diyarından, iyilikler diyarına; sıkıntular dünyasından, ferahlık dünyasına; fani

(66) en-Nûr:39-40.

(67) el-Enâm:125.

(68) et-Tevbe:67; Ayrıca bkz. el-a'raf:51; Tâ hâ:126; es-Secde:14; el-Casiye:34; el-Haşr:19.

(69) eş-Şeyh Ali Mahfuz, Hidayetü'l-Mürşidin, s.256.

(70) Bkz. et-Tevbe:63,68,73; el-Kehf:106; Tâ hâ:74; Fatur:36; el-Cinn:23.

âlemden ebedî âleme bir geçiştir. Zorlukların bittiği, sıkıntuların tükendiği, Cennet nimetlerinin takdim edildiği, saadet yurduna bir yükseliştir.(71)

Fakat âhirete inanmayan kimse için dünya hayatından başka bir hayat yoktur. Bunun için o, dünya hayatına aşırı bir istekle bağlanmaktadır. Yaşı ne olursa olsun, kendini hep hayatının başlangıcında görmektedir.(72) Ona göre hayat şudur:

"Hayat ancak bu dünyadaki hayatımızdır. Ölüürüz ve yaşarız, bizi ancak zamanın geçişi yokluğa sürükler, derler. Onların bu hususta bir bilgileri yoktur. Onlar sadece böyle sanırlar. (73)

İşte inançsız insanın dünyayı değerlendirmesi böyledir. O bütün hayatını bu anlayış içinde geçirmektedir. Nereden gelip nereye gittiğini, gayesinin ve hedefinin ne olduğunu aslâ düşünmemektedir. Etrafını kuşatan küfür karanlığı, onun hakkı görmesine engel olmaktadır.

Oysaki mümin, inancının vermiş olduğu manevi aydınlıkla gerçekleri görebilmekte ve bunun neticesinde de hem dünyada hem de ahirette mutlu olmaktadır. İnananların dostu olduğunu belirten Cenab-ı Hak, bir ayetinde şöyle buyurmaktadır:

"Allah müminlerin dostudur, onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır. İnkâr edenlerin dostları ise, azgın şeytandır. O da onları aydınlıktan karanlığa götürür. İşte onlar Cehennemlidir ve orada ebedi kalacaklardır."(74)

Demek oluyor ki, iman nurundan mahrum olanlar, dönüşü olmayan bir karanlığa ve uçuruma yuvarlanmaktadır. Dünyada doğru yolu göremeyen, ahirette de kurtuluşa eremeyecektir. Çünkü ahiretteki kurtuluş, dünyadaki iman nuruna bağlıdır. Dünyada imandan ve onun gereği olan salih amelden uzak olanlar, hiçbir şekilde mutlu olamayacaklardır. zira onlar dünyanın ve nefislerinin esiri olmuş, hakka kulaklarını tıkamış ve inançsız olarak ömürlerini boşa geçirmişlerdir. Onların ahiretteki durumları şöyle tasvir edilmektedir:

"Benim kitabımdan yüz çeviren bilmeli ki, onun dar bir geçimi olur ve kıyamet günü onu kör olarak haşşederiz. O zaman: Rabbim beni niçin kör olarak haşşettin? Oysa ben dünyada kör değildim, der.

Cenab-ı Hak da: İşte böyledir, ayetlerimiz sana gelmişti de, sen onları unutmuşsun. Bugün de sen öylece unutulursun, diyecektir."(75)

"İnkâr edenlere Cehennem ateşi

(71) Geniş bilgi için bkz. Yusuf ed-Dicvî, Nuru'l-İslam, I.334-335.

(72) Bkz. İbni Mace, Sünen, II.1415 (Kitabu'z-Zühd).

(73) el-Casiye:24.

(74) el-Bakara:257.

(75) Tâ hâ:124-126.

vardır; ölümlerine hükmedilmez ki ölsünler; kendilerinden Cehennem'in azabı da hafifletilmez. Her inkârcıyı böyle cezalandırırız."(76)

Buna karşılık inanıp salih amel sahibi olanlar için de Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Ey kullarım, bugün size korku yoktur ve siz üzülmeceksiniz. Onlar ayetlerimize inanmış ve Müslüman olmuş kimselerdi. Onlara: Siz ve eşleriniz ağırlanmak üzere Cennet'e giriniz. Onlar için altın kadeh ve tepsiler doluşturılır. Canlarının istediği ve gözlerinin hoşlandığı her şey oradadır. Siz orada ebedi kalacaksınız. Yapıklarınıza karşılık size miras olarak verilen Cennet budur. Orada sizin için bol yemiş vardır, onlardan yersiniz."(77)

İşte imanın insana kazandırdığı güzel niteliklerle insanlar yeryüzünde kardeşçe, birlik, beraberlik, huzur ve sükûn içinde yaşamaktadırlar. Âhirette ise, Yüce Allah'ın vadettiği Cennet nimetleriyle ebedi saadete ve mutluluğa kavuşmaktadırlar.

SONUÇ:

İman, insana önce düşünmeyi, yani kendisini kimin ve niçin yarattığını, bu âlemdeki yerinin, gaye ve so-

rumluluğunun ne olduğunu öğretir. Yaradılmış olan her şeyin belli bir sebebi ve gayesi varken, en mükemmel varlık olan insanın, anlamsız ve gayesiz olarak yaratıldığı düşünülebilir mi? Elbette hayır, gayelerin en büyüğü, sorumluluğun en kutsalı insan içindir. İnsan, Allah'ı tanımak ve O'na karşı kulluk görevlerini yerine getirmek için yaratılmıştır. Bu görevlerin başında da şüphesiz Allah'a ibadet etmek gelmektedir. İşte gerçek iman, ibadetin insan için ne kadar lüzumlu ve önemli olduğunu hatırlatır.

Ayrıca iman, insanın gerek Allah'a, gerekse diğer insanlara karşı verdiği sözü yerine getirmesini, sabırlı ve metin olmasını, gizli ve açık olarak Allah yolunda infakta bulunmasını, emanete riayet etmesini öğretir. İman, insanları aynı görüşte birleştirerek kardeş yapar, kardeşler arasında birlik, beraberlik, sevgi, saygı, dayanışma ve yardımlaşma esaslarını gerekli görür.

Kısacası iman, insana, Kur'an'ın belirttiği bütün iyi niteliklere sahip olmayı öğretir. Bu da insana iç huzuru, gönül rahatlığı ve ahiret mutluluğu kazandırır.

(76) Fâtır:36; Ayrıca bkz.et-Taberi, Tefsir, XXII.92-93.

(77) ez-Zuhruf:68-73; Ayrıca bkz. el-Bakara:25,62,82,277; Ali-İmran:82; en-Nisa:57,122,173; el-Maide:9,69,93; el-A'raf:42,43,153; Hud:11,23; İbrahim:23; en-Nahl:97; el-Kehf:30,88,107; Mer-yem:60,96; Tâ hâ:75; el-Hac:14,23,50,56; el-Furkan:70-71; el-Kasas:67; el-Ankebut:7,9,58; er-Rum:15,45; Lokman:8; es-Secde:19; Sebe':4,37; Fâtır:7; Yasin:55,58; Gafir:40; Fussilet:8,33,47; eş-Şûra:22,23; el-Casiye:30; Muhammed:12,29, el-İnşikak:25; el-Buruç:11; et-Tîn:6; el-Beyyine:7,8.

BİBLİYOGRAFYA

KUR'AN-I KERİM

- Ahmed b.Hanbel, el-Müsned, Mısır, 1313.
- Ahmed Hamdi akseki, İslam Fıtrî Tabii ve Umumî Bir Dindir, Ankara, 1981.
- Âlûsî, Ebu'l-Fadl Şihabuddin Muhammed, Ruhul-Meânî fi Tefsîri'l-Kur'an'î'l-Azîm ve's-Seb'i'l-Mesânî, Beyrut (t.y.)
- Asım Ebu'l-Kemal es-Seyyid Ahmed, el-okyanûs'u'l-Basît fi Tercemeti'l-Kamûsî'l-Muhît, İstanbul, 1305.
- Beydâvî, Ebu'l-Hayr Abdullah b.Ömer b.Muhammed, Envaru't-Tenzil ve Esraru't-Te'vil, İstanbul. 1314.
- Bilmen, Ömer Nasûhî, Muvazzah İlm-i Kelam, İstanbul, 1959.
- Buhârî, Muhammed b.Ismail, es-Sahîh, İstanbul, 1979.
- Cassâs, Ebu Bekr Ahmed b.Ali er-Razi, Ahkâmü'l-Kur'an, Beyrut, 1405/1985.
- Cerrahoğlu, Prof.Dr.Ismail, Tesir Tarihi, Ankara, 1988.
- Ebu Davud, Süleyman b.el-Eş'as es-Sicistânî, Sünen, Humus, 1388/1969.
- elmalılı, Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul, Eser Kitabevi (t.y.)
- Endelûsî, Ebu Abdillâh Muhammed b.Yusuf, el-Bahru'l-Muhît, Mısır, 1328.
- Gazâlî, Ebu Hamîd Muhammed b.Muhammed, İhyâ Ulûmi'd-Dîn, Mısır, 1289.
- ibn Hacer el-Askalânî, Fethu'l-Barî bi Şerhi'l-Buhârî, Kahire, 1959.
- İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ İsmail, Tefsiru'l-Kur'an'î'l-Azîm, Mısır, 1388/1969
- İbn Kuteybe, Ebu Muhammed Abdullah b.Müslim, Tefsîru Garîbi'l-Kur'an, Beyrut, 1398/1978.
- İbn Mace, Ebu Abdillâh Muhammed b.Yezîd el-Kazvîni, Sünen, (t.y.)
- İbnü'l-Cevizi, Ebu'l-Ferec Cemaluddin Abdurrahman b.Ali, Zadu'l-Mesîr, fi İlm-i't-Tefsîr, Beyrut, 1384/1974.
- Ubnü'l-Esîr, en-Nihaye fi Garîbi'l-Hadîs, Kahire, 1322.
- Kurtubî, Ebu Abdillâh Muhammed b.Ahmed, el-Cami'u li Ahkâmi'l-Kur'an, Beyrut, 1405/1985.
- Matürîdî, Ebu Mansur Muhammed, Kitabut-Tevhîd, İstanbul, 1979.
- Müslim b.Haccâc, el-Kuşeyrî, el-Cami'u's-Sahîh, Mısır, 1374/1955.
- Muhammed b.Ali es-Sâbûnî, Safvetü't-Tefâsîr, İstanbul, 1396/1976.
- Nisâî Ebu Abdîrrahman b.Şuayb, Sünen, Mısır, 1383/1964.
- Ragîb el İsfahânî, el-Müfredât fi Garîbi'l-Kur'an, İstanbul, 1986.
- Razi, Fharuddin Muhammed, Mefâûhu'l-Gayb, İstanbul, 1308.
- Subhî es-Salih, Mebâhisu fi Ulûmi'l-Kur'an, Beyrut, 1981.
- Şeyh Ali Mahfuz, Hidâyetü'l-Mürşîdin, Mısır, 1377/1958.
- Taberî, Ebu Cafer Muhammed b.Cerir, Cami'u'l-Beyân fi Tefsîri'l-Kur'an, Mısır, 1323.
- Tantavî, Cevherî, el-Cevahir fi Tefsîri'l-Kur'an, Mısır, 1341.
- Tirmizî, Ebu İsa Muhammed b.İsa, el-Cami'u's-Sahîh, Mısır, (t.y.)
- Vahidî, Ebu'l-Hasan Ali b.Ahmed, esba-bu'n-Nüzûl, Mısır, 1315.
- Yusuf ed-Dicvî, ed-Dinu Zarûriyyun li'l-Umrân, (Mecelletü Nuri'l-İslam) Mısır, 1349/1931.
- Zamahşerî, Muhammed b.Ömer, el-Keşşâf, Kahire, 1373/1953.
- Zehebî, Muhammed Hüseyin, et-Tefsîr ve'l-Müfessirün, Kahire, 1381/1961.
- Zehebî, Şemsüddin Ebu Abdillâh, Tezkiretü'l-Huffâz, Haydarabat, 1375.
- Zerkânî, Muhammed Abdu'l-Azîm, Menâhîlu'l-İrfân fi Ulûmi'l-Kur'an, Mısır.
- Zerkeşî, Bedrüddin Muhammed b.Abdillan, el-Burhan fi Ulumi'l-Kur'an, Beyrut, 1391/1973.
- Ziriklî, Hayruddin, el-A'lâm, Beyrut, 1389/1969.